

šie podmienky. Náš boj s náboženstvom musí prihliadať na tieto rôzne formy prispôsobovania sa náboženských prežitkov a musí vychádzať zo špecifických zvláštností tej-ktorej oblasti. Pomáhame tak človeku zbavovať sa jeho vlastných fantastických predstáv a ilúzií, hlavne však zbaviť ho pomerov, ktoré takéto škodlivé názory plodia a udržiujú.

Moderný človek teda neprežíva duševnú krízu, lebo namiesto náboženského svetonázoru má svetonázor, ktorý mu umožňuje duševne rásť a rozvíjať naplno morálne hodnoty.

B.-j.

● O ŠPECIFIKE NÁBOŽENSTVA.

V poslednom čísle „Otázok marxistickej filozofie“ za minulý rok sa čitatelia mali možnosť oboznámiť s článkom D. M. Ugrinoviča „Náboženstvo a umenie.“ Tento článok bol kapitolou práce, ktorá nedávno vyšla. Hneď úvodom treba povedať, že Ugrinovičova brožúra „O špecifike náboženstva“* je svojou problematikou ako aj výkladom veľmi zaujímavá, svieža a kritická, zaoberá sa problémami dosiaľ dostatočne nerozpracovanými. Pozornosť autora sa sústreďuje na vyjasnenie zvláštností náboženstva ako formy spoločenského vedomia, jeho miesta a úlohy v spoločnosti.

V kapitole „Sociálne základy existencie náboženstva“ sa nastoľuje otázka správnej definície náboženstva. Autor tu vystupuje proti jednostrannému prístupu k náboženstvu, ktorý sa často vyskytuje v populárnej literatúre, keď sa na jednej strane poukazuje na špecifiku náboženských predstáv a oddelene na jeho sociálne korene. Marxistická definícia náboženstva musí zahŕňať zvláštnosť náboženského odrazu (jeho fantastičnosť), ale zároveň aj objekt odrazu — určitú stránku spoločenského bytia (nadvládu podmienok života nad

ľuďmi). Autor rozoberá sociálne korene náboženstva a v závere kapitoly podáva kritiku jedného zo smerov súčasnej buržoáznej sociológie, nemeckej školy „sociológie náboženstva“.

V kapitole „O špecifike náboženských predstáv. Náboženská ideológia a náboženská psychológia“ autor nastoľuje jeden zo zaujímavých, složitých a málo jasných problémov — úloha emócií v náboženskom komplexe. Ugrinovič vychádza z toho, že náboženské vedomie jestvuje nielen vo forme náboženskej ideológie (predovšetkým teológie), ale aj ako náboženská psychológia („všedné vedomie“ masy veriacich). V súčasnej buržoáznej „psychológii náboženstva“ autor rozlišuje dva základné smery: empirický a teologický, ktoré majú spoločný metodologický nedostatok. Skúmajú totiž psychologický stav veriacich odtrhnutu od spoločenských podmienok, ktoré náboženské vedomie vyvolávajú.

Zvláštnosť emocionálnych prežitkov veriacich spočíva v ich objekte, v zameraní citov veriacieho. Autor túto otázku ilustruje príkladmi rozboru „náboženského“ strachu a „náboženskej“ lásky. Pochopenie a preskúmanie emocionálneho prvku v náboženstve má mimoriadne dôležitý dosah pre prax vedeckoateistickej výchovy.

Ďalej autor venuje pozornosť rozboru náboženského kultu, neoddeliteľnej súčasťou každého náboženstva. Podtrhuje, že určujúcim prvkom náboženstva sú náboženské predstavy, že kult vystupuje ako druhotný, odvodený. Určité konanie ľudí nadobúda špecificky náboženský význam a zmysel iba na základe náboženských predstáv. Avšak úloha náboženských obradov je neobyčajne veľká — neustále obnovovať, usilovať a upevňovať náboženské predstavy, nálady a city veriacich. Obrady formujú zvyky a návyky ľudí a sú v porovnaní s náboženskými predstavami ešte konzervatívnejšou silou, ktorá sa ťažko prekonáva.

Veľkú pozornosť D. M. Ugrinovič venuje vzťahu náboženstva a iných foriem spoločenského vedomia. Poukazuje tiež

* D. M. Ugrinovič: O špecifike religii, Izd. MGU, 1961, str. 155.

na to, že veda a náboženstvo si protirečia nielen čo do obsahu, ale aj svojimi metódami skúmania a vysvetľovania skutočnosti a svojou spoločenskou úlohou. Autor sa pozastavuje nad spôsobmi cirkví (odlišnými u katolicizmu, protestantizmu a pravosláví), ktorými sa snažia „zmieriť“ súčasné vedecké poznatky s náboženskou dogmatikou. Zaujímavá je aj autorova zmienka o tom, ako cirkvi využívajú reliqizitu niektorých vedcov.

Časť „Náboženstvo a morálka“ je cenná najmä vecným rozborom niektorých názorov súčasných teológov na otázky mravnosti. V už známej časti „Náboženstvo a umenie“ autor, aj keď nerozpracúva túto zaujímavú problematiku dopodrobna, dobre vystihol jednu z dôležitých úloh ateistickej výchovy, že pre úspešný boj s náboženstvom „treba vedieť uspokojovať estetické potreby ľudí“.

Pri rozbere vzťahov náboženstva a filozofie treba poukázať na cennú snahu autora rozobrať podrobnejšie vzájomný vzťah náboženstva a idealistickej filozofie. Ako vieme, táto otázka nepatrí medzi najjasnejšie a preto v praxi často dochádza k zjednodušovaniu a ponímaniu tohto vzťahu. Často sa náboženstvo buď celkom stotožňuje s idealizmom, alebo sa pouka-

zuje len na nepatrný rozdiel medzi nimi, čo nie je správne.

Autor sa hlbšie zaoberá najmä vzťahom náboženstva a subjektívneho idealizmu, kriticky hodnotí „ateizmus“ súčasných pozitivistov, „ateistický existencializmus“, poukazuje na konkrétnu odlišnosť náboženstva od filozofického idealizmu.

V poslednej časti práce autor rozoberá súčasnú politickú úlohu cirkví v kapitalistických krajinách a stručne hovorí o úlohe náboženských organizácií v socialistickej spoločnosti.

V celku publikácia D. M. Ugrinoviča svedčí o tvorivom prístupe k nadhodenej problematike. Je nespornou zásluhou, že sa snaží riešiť zaujímavé, často opomíjané otázky, ktoré majú nielen teoretický význam, ale aj bezprostredný praktický dosah pri ateistickej výchove pracujúcich. V svojej práci autor vo veľkej miere využíva odbornú cudziu literatúru, kriticky hodnotí niektoré práce sovietskych autorov.

Ďalšie širšie rozpracovanie problematiky špecifiky náboženstva bude veľmi osožné nielen v teoretickom, ale aj praktickom — výchovnom zmysle.

R. Kopsová